

zaterdag

27.02.2016

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Piet De Volder

Rotterdams Philharmonisch Orkest

Bruckners monumentale Achtste

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Het Rotterdams Philharmonisch Orkest (NL) is een modern orkest met sterke wortels in de traditie van de klassieke muziek en het temperament van de thuishaven Rotterdam. Sinds de oprichting in 1918 werd het orkest geleid door topdirigenten als Eduard Flipse, Edo de Waart en Valery Gergiev. Volgens kenners onderscheidt het zich door de intensiteit van zijn concerten, de kleurrijke klank en de gedurfde manier waarop het zijn publiek benadert. Tijdens tournees oogst het orkest ook succes in 's werelds belangrijkste zalen. Recensenten zijn het erover eens: dit orkest onder leiding van chef-dirigent Yannick Nézet-Séguin behoort tot de top.

Yannick Nézet-Séguin (CA) is sinds 2008 chef-dirigent van het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Hij studeerde piano, compositie, kamermuziek en orkestdirectie aan het conservatorium van Montréal. Na voltooiing van zijn studies schoolde hij zich verder bij een aantal grote dirigenten, onder wie Carlo Maria Giulini. Sindsdien leidde hij alle grote orkesten ter wereld en dirigeerde hij operaproducties in de meest prestigieuze theaters. Enkele opera's die hij in de Metropolitan Opera dirigeerde zijn onder meer *Rusalka*, *La Traviata* en *Don Carlo*. Momenteel is hij naast vaste dirigent van het RPhO ook vast verbonden aan het Philadelphia Orchestra en het Orchestre Métropolitain in Montréal.

De bekende dwarsfluitiste Juliette Hurel (FR) treedt regelmatig op als soliste met verscheidene Franse orkesten of als muzikante in kamermuziek op de internationale scène. Naast het traditionele fluitrepertoire heeft ze ook een voorliefde voor hedendaagse muziek en kreeg ze de kans om samen te werken met componisten als Pierre Boulez, Pascal Dusapin, Philippe Hersant en Eric Tanguy. Ze maakte reeds vele cd-opnames, waaronder de fluitsonates van Haydn, concerto's van C.Ph.E. Bach en muziek voor fluit uit het Franse repertoire van de 20e eeuw. Sinds 1998 is Hurel de vaste dwarsfluitsoliste in het Rotterdams Philharmonisch Orkest.

Uitvoerders en programma

Rotterdams Philharmonisch Orkest:
orkest

Yannick Nézet-Séguin: dirigent

Juliette Hurel: fluit

—

Bruno Mantovani (1974)

Love Songs, concerto voor fluit en orkest (2015)

BELGISCHE PREMIÈRE

– pauze –

Anton Bruckner (1824-1896)

Symfonie nr. 8 (1890)

- Allegro moderato

- Scherzo: Allegro moderato –

Trio: Allegro moderato

- Adagio: feierlich langsam,
aber nicht schleppend

- Finale: Feierlich, nicht schnell

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Dit concert wordt opgenomen door Klara en uitgezonden op 07.04.2016 om 20 uur tijdens 'Klara Live'. Bedankt voor het vermijden van storende geluiden, ook tussen de delen.

Klankpoëzie en oceanisch gevoel

Bruckners monumentale Achtste

'Halleluja! Eindelijk is de *Achtste* voltooid, en mijn artistieke vader moet de eerste zijn, die dit bericht ontvangt!' Zo schreef een euforische Anton Bruckner op zijn 63e verjaardag (4 september 1887) aan de Duitse joodse maestro Hermann Levi.

Na het daverende succes dat Levi met Bruckners *Zevende symfonie* had ge oogst in München in 1885, had de Oostenrijkse componist alle hoop op hem gevestigd. Maar de vermeende 'artistieke vader' – die in Bayreuth *Parsifal* ten doop had gehouden (1882) – reageerde afwijzend. In een brief aan Franz Schalk, een leerling van Bruckner, had de dirigent het onder meer over 'het

bijna sjabloonachtige van de vorm' en over het laatste deel dat voor hem 'een gesloten boek' bleef. Levi suggereerde een herwerking en Bruckner, hoe gekwetst ook, gaf gehoor aan het voorstel.

Levi's bezwaren waren niet geheel onterecht. Zo dreigt de luisteraar bij een eerste beluistering van de imposante finale met zijn martiale, Walkürenritt-achtige aanhef, geregeld het overzicht te verliezen. Door een grote hoeveelheid aan thema's en een rijke variatie aan texturen lijkt de vorm meer dan eens uit zijn voegen te barsten. Het sluit aan bij wat Clara Schumann aan Johannes Brahms berichtte over een (niet nader genoemde) symfonie van Bruckner: 'niets anders dan flarden aan elkaar geregen'. En ze voegde er geprikkeld aan toe: 'van een schaamteloze lengte'.

Maar de elementen die Clara en latere Bruckner-tegenstanders als mankementen aanhalen, worden bij een goede, doorleefde vertolking precies tot kwaliteiten. In de *Achtste symfonie* – de langste en meest

monumentale die de meester ooit heeft afgeleverd – neemt Bruckner alle tijd om zijn muzikale ideeën te laten groeien en ontwikkelen vanuit kleine gebaren en net als een organist weet hij ons te verrassen door de nevenschikking van contrasterende kleuren, texturen en karakters. De meest grandioze symfonische klanken, vol kopergeweld inclusief 'Wagnertuben', flankeren hoogst intieme momenten met solistische houtblazers of lyrische cantilenes voor de strijkers. 'Feierlich' ('feestelijk'), 'breit' ('breed') en 'markig' ('kernachtig') zijn steeds terugkerende aanduidingen in de partituur. Bruckner, zo is geweten, schuwt de

emfase en muzikale uitroepingstekens niet en trekt resoluut de kaart van plechtige, verheven klankconstructies. Maar dat Bruckners klank geworden kathedralen vatbaar waren voor verfijning en dosering van de middelen, dat had Levi goed begrepen, hoe enthousiast hij voorheen ook was over de *Zevende symfonie* – Bruckners 'doorbraaksymfonie'.

Bij een vergelijking van de 'Urfassung' met de herwerking pleit veel voor de tweede versie die uitgebalanceerder en intelligenter naar vormgeving is en die inzake harmonisatie meer raffinement vertoont. Het is deze versie die het Rotterdams Philharmonisch Orkest laat weerklinken.

Een van de meest wonderlijke momenten uit Bruckners *Achtste symfonie* is het derde deel dat de finale inzake duur naar de kroon steekt. Voor de wiegende beweging in de strijkers, waarvan Bruckner vertrekt, heeft de componist zich laten inspireren door het liefdesduet *O sink hernieder, Nacht der Liebe* uit Wagners *Tristan und Isolde*. Bruckner

behield de ideeën van een nocturne en een 'liefdesberceuse' (zoals in *Tristan*) en verbond ze met een soort oceanisch gevoel (om de term van Sigmund Freud te citeren). '...Neem mij op in uw schoot, maak mij van de wereld los!', de verzuchting van Wagners mythische paar, lijkt een passend motto bij deze hemels uitgesponnen meditatie waaraan de latere, groots opgezette adagio's van Gustav Mahler schatplichtig zijn.

Love Songs van Bruno Mantovani

Nee, Bruno Mantovani is geen familie van de Italiaanse easy-listening dirigent Annunzio Paolo Mantovani (1905-1980). In elk interview wordt de vandaag 41-jarige, Franse componist steevast met die vraag geconfronteerd. Na de wereldcreatie in de *De Doelen* in Rotterdam is zijn fluitconcerto *Love Songs* voor het eerst te horen in België.

Mantovani, die behalve componist en dirigent ook directeur is van het Parijse Conservatorium (sinds 2010), is een komeet aan het Franse muziekfirmament. Op relatief jonge leeftijd kan hij een fraaie catalogus voorleggen met werken in de meest uiteenlopende bezettingen: van solowerken en kamermuziek over werken voor ensemble en symfonische muziek (waaronder vier concerten, *Love Songs* meegerekend) tot vocaal werk, ballet en opera. Recent nog, in 2010, ging zijn opera *Akhmatova*, naar het leven en werk van de gelijknamige Russische dichteres, in première in de Opera van Parijs. Qua productiviteit kan Bruno Mantovani zich meten met de Duitse componist Wolfgang Rihm, voor wie hij een aparte boon heeft. In zijn eerste werken, zo verklaart Mantovani, voelde hij meer verwantschap met componisten als Brahms en Schönberg dan met de Franse coloristische traditie van Debussy, Ravel en Messiaen. Maar 'Frans kleurgevoel, Duits structuurbesef en Italiaanse zangerigheid', ook al 'zijn het clichés geworden' (Mantovani)

zijn allemaal in zijn muziek terug te vinden. Mantovani's muze kenmerkt zich onder meer door een enorme energie, directheid in de expressie, virtuositeit en coloristisch filigraanwerk, waarbij ook zijn ervaring met elektronica een belangrijke rol speelt. Sinds 2000 worden Mantovani's composities uitgevoerd door vooraanstaande orkesten en ensembles zoals het Orchestre de Paris, Ensemble Intercontemporain, de Bamberger Symphoniker en het koor Accentus en onder maestro's als de (recent overleden) Pierre Boulez, Peter Eötvös en Jonathan Nott. *Love Songs* werd speciaal geschreven voor Juliette Hurel, solofluitiste van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, met wie Mantovani al eerder samenwerkte in Parijs.

Over zijn nieuwe fluitconcerto, dat in samenspraak met de soliste tot stand kwam, vertelt de componist: 'Het is geen concerto in de traditionele zin, mede omdat het orkest hier in twee groepen is opgesplitst. Die stellen zich aan weerszijden van de solist op. Daardoor krijg je een heel andere klankverhouding: geen solostem versus een grote orkestmassa maar een veel helderder klankbeeld waarbij de fluit letterlijk centraal staat. Voor een hedendaags componist heb ik opvallend weinig voor middelgrote ensembles geschreven – de ensembles die zo'n beetje voor nieuwe muziek zijn uitgevonden – maar hier breek ik de orkestklank wel op in iets ensemble-achtigs. De twee groepen zorgen voor een soort stereo-effect, ze volgen de articulatie van de fluit, vervormen die en ze suggereren echo-effecten. Ik wilde eigenlijk een heel melodieuw stuk schrijven.'

Piet De Volder

Citaten van Bruno Mantovani zijn overgenomen uit het interview dat de componist had met Michiel Cleij. (met dank aan het Rotterdams Philharmonisch Orkest).

Bruckners symfonieën: works in progress

In zijn essay *Anton Bruckner* uit 1956 citeert Max Leyrer volgende passage uit een niet nader gespecificeerde brief van Bruckner uit 1874: 'U vraagt me of de huidige politieke situatie in de wereld me niet stoort in mijn werk? Neen. Omdat de huidige politieke situatie in de wereld, geestelijk gezien, zwak is, vlucht ik in het sterke en schrijf krachtvolle muziek die mezelf versterkt. Toch bedroeft Europa me zeer.' De situatie in Europa vandaag bedroeft vermoedelijk velen, waaronder heel wat kunstenaars. Het uit de Bijbel afkomstige gezegde 'nieuws onder de zon' blijkt eens te meer toepasselijk. Of Bruckners muziek nu wel zo krachtvol (of beter; vol spanning) is, hangt af van hoe ze beluisterd wordt. Feit is dat vele van zijn symfonieën in zekere zin onafgewerkt zijn. Van een definitieve versie is er nauwelijks sprake. Bruckner reviseerde bijna constant zijn symfonieën, zowel vóór de première van een bepaalde versie als nadien. Vooral de opmerkingen en suggesties van een schare vrienden dwong hem als het ware wijzigingen aan te brengen. Meestal veranderde de maestro *himsel* een en ander, maar niet zelden vond een welgemeende zich geroepen om een 'verbetering' aan te brengen. Het aantal verschillende versies zou quasi ontelbaar zijn moest men iedere kleine wijziging, aangebracht door hemzelf of anderen, als een nieuwe versie beschouwen. Sommige aanpassingen waren echter zo ingrijpend dat men wel van een nieuwe versie moest gewagen. Hieronder enkele voorbeelden:

- Symfonie nr. 1 in c: gecomponeerd in 1865-66. Kleine toevoegingen en wijzigingen in 1868 voor de première in Linz op 9 mei 1868, gedirigeerd door Bruckner (Linz-versie), verdere aanpassingen in 1877 en 1884. Volledige revisie van de partituur in

1890-91. Première op 13 december 1891 in Wenen (Weense versie) geleid door Hans Richter.

- Symfonie nr. 3 in d: gecomponeerd in 1873, verbeterd (Bruckner) in 1874 (eerste versie). Volledige revisie in 1876-77 met latere aanpassingen in 1878 (tweede versie). Volledige revisie in 1888-89 (derde versie).
- Symfonie nr. 4 in Es (Romantische): gecomponeerd in 1874 (eerste versie). Volledige revisie, een nieuw *Scherzo* inbegrepen in 1878. Nieuwe finale in 1879-80. Kleine wijzigingen in 1881 en 1886 (tweede versie). Belangrijke wijzigingen en vele 'coupures' aangebracht door Ferdinand Löwe in 1887-88 (derde versie).
- Symfonie nr. 8 in c: gecomponeerd in 1888-87 (eerste versie). Volledige revisie in 1889-90. Uitgebreidere orkestratie, nieuw Trio, coupures en een nieuw slot van de eerste beweging (derde versie). Creatie in Wenen door Hans Richter op 18 december 1892.

Johan Huys

Rotterdams Philharmonisch Orkest

eerste viool	Pierre-Marc Vernaudoen	klarinet	tuba
Igor Gruppman	Darija Kozlitina	Julien Hervé	Hendrik-Jan Renes
Marieke Blankestijn	Rosalinde Kluck	Jan Jansen	
Quirine Scheffers		Romke-Jan Wijmenga	pauken/slagwerk
Edward LeCouffe			Randy Max
Arno Bons	cello	basklarinet	Danny van de Wal
Mireille van der Wart	Floris Mijnders	Romke-Jan Wijmenga	Ronald Ent
Shelly Greenberg	Joanna Pachucka		Martin Baai
Cor van der Linden	Daniel Petrovitsch	fagot	Koen Plaetinck
Rachel Browne	Genevieve LeCouffe	Pieter Nuytten	
Maria Dingjan	Mario Rio	David Spranger	harp
Marie-Jose Schrijner	Ge van Leeuwen	Marianne Prommel	Charlotte Sprenkels
Noemi Bodden	Eelco Beinema	Hans Wisse	
Petra Visser	Carla Schrijner		
Sophia Torrenga	contrabas	contrafagot	
Loortje van den Brink	Peter Luit	Hans Wisse	
Hadewijch Hofland	Matthew Midgley	hoorn	
	Ying Lai Green	Bob Stoel	
tweede viool	Harke Wiersma	Jos Buurman	
Charlotte Potgieter	Robert Franenberg	Wendy Leliveld	
Frank de Groot	Peter Leerdam	Richard Speetjens	
Laurens van Vliet	Jonathan Focquaert	trompet	
Ebred Reijnen	Arjen Leendertz	Andre Heuvelman	
Tomoko Hara		Ad van Zon	
Elina Hirvilammi-	fluit	Arto Hoornweg	
Staphorsius	Juliette Hurel	Simon Wierenga	
Jun Yi Dou	Désirée Woudenberg	Jos Verspagen	
Bob Bruyn		trombone	
Letizia Sciarone	hobo	Pierre Volders	
Eefje Habraken	Remco de Vries	Alexander Verbeek	
Maija Reinikainen	Karel Schoofs	Remko de Jager	
Sumire Hara	Hans Cartigny		
Wim Ruitenbeek	Anja van der Maten	bastrombone/ contrabastrombone	
	Ron Tjhuis	Ben van Dijk	
altviool			
Anne Huser	althobo		
Maartje van Rheeden	Ron Tjhuis		
Galahad Samson			
Kerstin Bonk			
Lex Prummel			
Janine Baller			
Francis Saunders			
Veronika Lánártová			

© Chouchane Siranossian

vr 04.03.16 / 20.00 / Concertzaal
Anima Eterna Brugge / Los jaldines de España

Zigeunermuziek, flarden flamenco, zinnelijke Andalusische liederen en onweerstaanbare ritmes: dit zuidse programma van *orchestra in residence* Anima Eterna Brugge staat bol van etnische invloeden. Klapstuk wordt Ravels *Tzigane* met een sterrenrol voor de jonge violiste Chouchane Siranossian.

© Thomas Kost

zo 10.04.16 / 15.00 / Concertzaal
WDR Sinfonieorchester Köln / Olé. Ravel, Lalo & Bizet

Februari 1875: Parijs maakt kennis met Lalo's *Symphonie espagnol*. Amper een maand later voert Bizet het Spaanse zigeunermeisje Carmen ten tonele. Spanje staat in één ruk op de muzikale kaart van Frankrijk. Lalo, Bizet en Ravel staken in hun muziek graag de Pyreneeën over om inspiratie op te doen in de rijke Spaanse muziek- en danscultuur.

Het Concertgebouwcafé blaast tien kaarsjes uit!

En dat vieren we. Een smakelijke verfrissing vindt u op diverse plaatsen in het Concertgebouw.

wifi access

free press

wo — za vanaf 11 uur
Op dagen met een voorstelling
open vanaf een uur voor aanvang.

info & reservaties
cafe@concertgebouw.be
of +32 50 47 69 99

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
17 ZAND 34 BRUGGE

Vertel ons wat u ervan vond op Facebook
of Twitter @concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/services.

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV